

Stoletý časový úsek a v podtitulu práce naznačené porovnání složitého českého vývoje 15. a první poloviny 16. století se situací v zemích počínající evropské reformace samy naznačují, že při disertaci dr. Zilynské sotva půjde jen o práci solidního, standardního typu. Sama jsem se zabývala českými synodami předhusitskými, těmi, jež byly jednoznačně kanonickoprávně vymezeny a přiznám se, že pojem synodalita, který byl před lety zaveden do české literatury Milošem Rabanem a s kterým pracuje i autorka disertace, jsem neměla pro jeho nevyjasněnost příliš ráda. Při čtení předkládané disertace jsem ho přijala jako vyjádření pro určitou formu řešení církevních otázek na shromážděních specifického a přitom na mnoha okolnostech závislého typu. Sledovat synody v Čechách v období vymezeném tématem disertace by bez tohoto pojmu a širšího přístupu nebylo vůbec možné – striktně právně vzato by neexistovaly. Dr. Zilynská samozřejmě vyšla z kanonického vymezení synod, k němuž jako jeden z podstatných znaků patří svolání synody biskupem a ve všem textu se dále a u každého jednotlivého shromáždění, které zkoumá, tomuto bodu věnuje: kdo byl iniciátorem, případně přímo svolavatelem kněžského shromáždění, které mohlo mít funkci synody. Zkoumá a pramenně dokládá každé z nich, bez ohledu na konfesijní zakotvení jeho příslušníků a sleduje jejich rozkolísání, jež směřuje od snahy udržet formu staršího právního charakteru synod (i přes novost svolání a samostatnosti jednání) přes jejich sejití z iniciativy královské moci až nakonec iniciativu k nim z moci stavovské. Otázka svolavatele se tak v jistém smyslu stává klíčovým kritériem i pomocné periodizace synod sledovaného období, jež samozřejmě koresponduje s celkovým vývojem české společnosti. Při sestavení katalogu událostí ~~s nimiž je nutno při sledování synod 15. století počítat a při jejich výkladu a zařazení do souvislostí~~, jež tvoří jádro a podstatný analytický přínos práce, nešlo ovšem jen o výchozí, až formální aspekt svolání shromáždění, ale o celé široké spektrum složitého politického, hlavně ale církevního, církevně správního a leckdy přímo náboženského vývoje rozličných kališnických směrů a katolictví v Čechách 15. století. Autorka se i na tomto poli pohybuje suverénně a s rozmyslem, ~~aniž by v tomto směru zatěžovala text nadměrnými detaily~~. Do katalogu chronologicky řadí doklady o všech shromážděních s určitým nárokem na synodální charakter ať šlo o shromáždění utrakvistické, resp. jen některého směru utrakvismu ~~(stranou je samozřejmě pro svůj zvláštní charakter ponechána Jednota)~~ nebo katolické nebo paralelní dvojsynodu obou zemských církví. Vývoj „synodality“ tak nabývá na zřetelné plasticitě užitečné a účelné pro poznání celého českého vývoje. Trvale přítomným metodickým aspektem autorčiným je bedlivý zřetel k formulaci pramenů, který je jí východiskem k analytickému hodnocení událostí a jejich charakteru, ale, spolu se znalostí možných souvislostí, také k opravám

v detailech interpretací dosavadní literatury, jež jsou obvykle skromně zařazeny jen v poznámkovém aparátu. Její znalost pramenů s přihlédnutím k detailům a znalost rozsáhlé a různorodé literatury je suverénní. Na základě precizní analýzy dovede stručnou a výstižnou formou uvést hned i hodnotící závěr obecného charakteru, takže je text permanentně zajímavý a čtivý. Maně si pak čtenář domýšlí další souvislosti blízké jeho zaměření, např., uvádí-li autorka, že ztrátou spontánního prvku synodálního vývoje (odezněním revolučního kvasu) klesá i počet synod (s.158), vstoupí ihned na mysl analogický vztah se vzrůstem počtu pražských synod po roce 1400, nebo ústup kněžských synod ve prospěch sněmovnictví v jagelonské době (s.194) si dá do souvislosti s tím, že už se neřeší náboženské a věroučné záležitosti atp. Na dobrou práci má být právě taková čtenářská reakce.

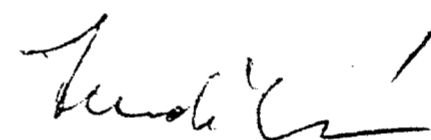
Širší, český vývoj překračující rámec je v práci dán ve dvou směrech: jednak terminologickou kapitolou, která tvoří jakýsi metodický vstup do problematiky synod, jež má ukázat, že kanonickoprávní vymezení pozdněstředověkých synod je jen určitou vývojovou etapou shromáždění synodálního typu, jehož možnosti a formy jsou mnohem širší. Husitské a pohusitské Čechy se jako první musely s touto, tehdy závaznou a jimi respektovanou formou synod vyrovnat. Proto je na výsost zajímavé a v tomto smyslu zcela objevné porovnání se synodálními formami protestantských církví, které v mnohém řešily totéž, s čím se museli před nimi vyrovnat už čeští husité. Řešily to jinak ve větvi reformované církve a jinak církve luterské (která synody ve smyslu kněžského shromáždění prakticky škrtila), vždy se ale objevil prvek supremace městské nebo zeměpanské moci, přítomný už u synod husitských a chtělo by se říci nahrazující prvek eliminované supremace papežské. V tomto zacílení práce o pohusitských synodách v Čechách k obecnému evropskému vývoji na počátku reformace (a celým způsobem zpracování i všemi výsledky) přesahuje disertace dr. Zilynské hodně za hranice běžných disertací a je spíše na úrovni práce habilitační. Pokud by ji bylo možno jako habilitační práci přijmout, odpovídalo by to jejímu charakteru a přimlouvala bych se za to.

V posudcích se obvykle očekávají nějaké připomínky a výtky nebo dotazy a podněty. K první skupině očekávaných připomínek bych měla nejvýše poznámku toho typu, jako že signatura Prokešem užitého rukopisu (s.107 a jinde v textu) je Vat.lat.4150 (ne jen lat.), kde Vat. je označení jednoho z latinských rukopisných fondů Vatikánské knihovny. Takové drobnůstky snad není třeba dál písemně uvádět, sdělím je případně autorce ústně. K dotazům a podnětům bych mohla mít jeden pomocněvědný dotaz; - jinak ovšem zdůrazňuji, že autorka umí pomocněvědný přístup k pramenům využít při jejich analýze, jak se to průběžně projevuje. Můj dotaz spočívá v tom, zda by bylo možno (pro budoucí tisk) doplnit u zahraničních rukopisů, jež obsahují texty k českým synodám, jejich provenienci. Někde je to jasné, nebo se to objevuje dále v textu, jinde to tak zřetelné není a pro rozšíření povědomí nebo zájmu o českou problematiku 15.

století mimo území země by bylo zajímavé, jestli příslušný rukopis uložený dnes v Mnichově nebo Vídni z Čech pochází a dodatečně se sem dostal nebo je snad původu zahraničního. U kodexu ze Stuttgartu to vyplyne dále z textu (s. 145), že pochází z knihovny Bohuslava Hasištejnského, podobně u vřatislavského rukopisu akc. 1948/1048, nicméně doplnění provenience hned v seznamu rukopisů by bylo i v těchto případech pro uživatele dobrou orientační pomůckou.

Cením si v práci pokusu postihnout liturgickou stránku synod, což bylo ovšem možné jen ze vzdálených pramenů nebo spíše jen z literatury a pokud jde o české prostředí bylo nutno se spokojit jen s některými rituálními postřehy. Nicméně by mě zajímalo, jak asi autorka vidí vztah vzájemné následnosti mezi změněným charakterem českých synod pozdního 15. století a absencí jejich liturgické složky, resp. co bylo čím podmíněno.

Shrnuji: disertaci dr. Zilynské vysoce hodnotím jako práci vyvráloou po stránce tématické, metodické i co do výsledků zpracování. Doporučuji ji proto k přijetí jako práci minimálně k udělení vědecké hodnosti PhD.

prof. dr. Zdeňka Hledíková, CSc.

V Praze dne 20. dubna 2008.